

ภาคผนวก ก. บทความการวิจัย

ASEAN: การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยว
ในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กรณีศึกษาประเทศอินโดนีเซีย
Learning Each Other Through ASEAN Tourism Education: The Case of Indonesia

ชุตติมา โลงจิต
Chootima Longjit

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
Kasetsart University, Sriracha Campus

บทคัดย่อ

การศึกษา “ASEAN: การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กรณีศึกษาประเทศอินโดนีเซีย” ครั้งนี้ มีจุดมุ่งหมายหลักในการวิจัยคือเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย โดยใช้การรวบรวมเอกสารอิเล็กทรอนิกส์ที่เป็นข้อมูลทั่วไปของประเทศอินโดนีเซียเพื่อสร้างความเข้าใจถึงลักษณะโดยรวมและบริบทของประเทศอินโดนีเซียในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการศึกษา นอกจากนี้มีการใช้วิธีการสัมภาษณ์ทั้งแบบเฉพาะกลุ่มและแบบตัวต่อตัวเพื่อให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิที่สามารถนำมาวิเคราะห์เพื่อตอบวัตถุประสงค์ของงานวิจัย ข้อมูลปฐมภูมิและทุติยภูมิที่ได้รับมาจากการรวบรวมทั้งหมดถูกนำมาวิเคราะห์โดยวิธีการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ ทำให้งานวิจัยชิ้นนี้สามารถอธิบายได้ถึงสถานการณ์ปัจจุบันของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซียได้ สามารถแจกแจงจุดแข็งและจุดอ่อนของหลักสูตรการท่องเที่ยวที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบันได้ และสามารถระบุแนวทางการบูรณาการวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมไว้ในหลักสูตรการท่องเที่ยวและระบุแนวทางการสร้างความร่วมมือกับมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรดังกล่าวภายใต้บริบทของประเทศอินโดนีเซียได้ ผลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้คาดว่าจะถูกนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานเพื่อใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงมาตรฐานการศึกษาที่เท่าเทียมกันระหว่างประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียน

คำหลัก : การศึกษาด้านการท่องเที่ยว หลักสูตรการศึกษา โครงสร้างหลักสูตร เนื้อหาหลักสูตร
หลักสูตรงานต้อนรับและการบริการ

Abstract

This research, "ASEAN: Learning Each Other Through ASEAN Tourism Education: The Case of Indonesia" aims to build an overall understanding of tourism education in Indonesia. On-line documentation regarding Indonesia and its education system was used to develop a research site's context, while primary data obtained from focus group interviews and face-to-face interviews were mainly used to answer the research objectives. By using a qualitative analytical approach, this study can clarify the current situation of tourism education in Indonesia. It also identifies strengths and weaknesses of Indonesian tourism curriculum. Thus, it can also identify ways to integrate a cross-cultural study subject in the Indonesian's tourism curriculum and to collaborate with Indonesian universities within Indonesian context. These results are expected to be used as a database regarding tourism education information of ASEAN countries that can be helpful for better development and improvement for equivalent standard of tourism education throughout the ASEAN community.

Keywords: Tourism Education, Education Curriculum, Curriculum Structure, Curriculum Content, Hospitality and Service Courses

คำนำ

ภูมิภาคเอเชีย-แปซิฟิกเป็นภูมิภาคที่มีการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างรวดเร็ว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในฐานะที่เป็นสถานที่จุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและวัฒนธรรมที่มีความหลากหลายและดึงดูดใจของนักท่องเที่ยว หลายๆ ประเทศในภูมิภาคนี้ได้พยายามร่วมมือกันเพื่อสร้างความเข้มแข็งในศักยภาพทางเศรษฐกิจและด้านการท่องเที่ยวของพื้นที่ ตัวอย่างที่เห็นได้ชัดคือการผ่อนปรนกฎระเบียบการเข้า/ออกประเทศระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ที่ทำให้เกิดการขยายตัวทางการท่องเที่ยวภายในภูมิภาคอาเซียน นอกจากนี้ยังมีความพยายามในการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและก้าวไปสู่ความเป็น "One of Destination" ร่วมกันในอนาคตอันใกล้นี้ ซึ่งความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวอาจก่อให้เกิดการไหลของแรงงานจากประเทศที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าไปสู่ประเทศที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่สูงกว่า และอาจก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคมรวมทั้งความขัดแย้งทางวัฒนธรรมและความไม่เข้าใจกันในวัฒนธรรมข้ามชาติระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ หากขาดการวางแผนและจัดการที่ดีผ่านกระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษาการท่องเที่ยวในภูมิภาค

ดังนั้น การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงมีเป้าหมายหลักเพื่อหาแนวทางในการสร้างความเท่าเทียมกันของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว โดยเน้นที่สถาบันการศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่สร้างมาตรฐานบุคลากรด้านการท่องเที่ยว เพื่อหาแนวทางการบูรณาการการศึกษาข้ามวัฒนธรรมอันนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน โดยงานวิจัยชิ้นนี้ได้ทำการศึกษาลักษณะการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย เนื่องจากเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกประชาคมอาเซียนที่ภาคอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวและการบริการมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจของประเทศ การผลิตบุคลากรด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพโดยเฉพาะจากสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวของประเทศ

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซีย
- 2) เพื่อศึกษาจุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซีย
- 3) เพื่อหาแนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย
- 4) เพื่อหาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

● การศึกษาด้านการท่องเที่ยวและองค์ประกอบที่สำคัญ

การศึกษาด้านการท่องเที่ยวเป็นสิ่งที่ค่อนข้างใหม่ เนื่องจากได้ถือกำเนิดเพียงแค่ประมาณ 4 ทศวรรษ และกลายเป็นสาขาวิชาที่ได้รับความนิยมและมีการเปิดสอนอย่างแพร่หลาย (Airey & Johnson, 1999) ซึ่งหลาย ๆ ประเทศเพิ่งให้การยอมรับว่าการท่องเที่ยวมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ และเล็งเห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยว เพื่อใช้ในพัฒนาคุณภาพของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยว เพื่อดึงดูดกลุ่มนักท่องเที่ยวที่มีคุณภาพ และเพื่อดึงดูดเงินทุนจากทั้งภายในและต่างประเทศเข้ามาสู่สถาบันการศึกษาของประเทศ (Vanessa A. Amoah & Baum, 1997)

หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนอยู่ในปัจจุบันมีอยู่อย่างมากมาย และมีการสอนในทุกระดับการศึกษา การศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับสูง (Higher Tourism Education) ได้รับความสนใจจากนักวิชาการด้านการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก ซึ่งหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่สมบูรณ์ ควรที่จะประกอบไปด้วยองค์ประกอบสำคัญ 2 ส่วนคือ ส่วนที่เป็นลักษณะการออกแบบและโครงสร้างของหลักสูตร และส่วนที่เป็นเนื้อหาของหลักสูตร

- ลักษณะการออกแบบและโครงสร้างหลักสูตรสำหรับการศึกษาด้านการท่องเที่ยว

ในปัจจุบันนี้ หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวสามารถแบ่งกลุ่มได้เป็น 2 ลักษณะคือ ลักษณะการออกแบบของหลักสูตรที่เป็นวิชาชีพ (Vocational program design) และลักษณะการออกแบบของหลักสูตรที่เป็นวิชาการ (Liberal หรือ Academic program design) โดยการศึกษาทั้ง 2 ลักษณะนี้ถูกสร้างขึ้นมาจากมีเป้าหมายในการผลิตบุคลากรทางการท่องเที่ยว และมีโครงสร้างหลักสูตรที่แตกต่างกัน คือ หลักสูตรวิชาชีพมีลักษณะการเรียนการสอนที่เป็นการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษา ก่อนเข้าสู่สถานประกอบการท่องเที่ยว โดยมีเนื้อหาวิชาที่มุ่งเน้นให้นักศึกษามีความสามารถในการปฏิบัติงานได้จริง ซึ่งหลักสูตรในลักษณะนี้มีแนวโน้มที่จะก่อให้เกิดการขาดทักษะและความสามารถในการคิดวิเคราะห์ และการประเมินสถานการณ์แบบองค์รวม ในขณะที่หลักสูตรวิชาการมีลักษณะการเรียนการสอนที่เป็นการสร้างองค์ความรู้และความเข้าใจในทุกด้านที่เกี่ยวข้องกับศาสตร์หนึ่งๆ โดยมุ่งเน้นให้นักศึกษามีความสามารถในการประเมินสถานการณ์แบบองค์รวม และสามารถพัฒนาการคิดแบบวิเคราะห์ในมุมมองของตนได้ ส่วนใหญ่แล้วหลักสูตรวิชาการมักจะเป็นการบูรณาการศาสตร์ด้านต่างๆ เข้าด้วยกันเพื่อใช้ในการออกแบบรายวิชาต่างๆ ที่จำเป็นต่อการศึกษาในหลักสูตรดังกล่าว เช่น ภูมิศาสตร์ สังคมวิทยา การเมือง (Fidgeon, 2010) นอกจากนี้ โครงสร้างทางการศึกษาที่ระบุไว้ในแต่ละหลักสูตรมีความแตกต่างกันตามระยะเวลาที่ทำการศึกษา จำนวนหน่วยกิต ลักษณะและจำนวนวิชาที่บังคับให้ศึกษาในหลักสูตร

- เนื้อหาในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว

เนื้อหาที่นำเสนอในหลักสูตรที่มีคุณภาพควรจะประกอบไปด้วยเนื้อหา 3 ส่วน (Dean 1999 อ้างใน Ernawati, 2002) คือ 1) ส่วนที่เป็นเนื้อหาทางวิชาการหรือทฤษฎีด้านการท่องเที่ยว 2) ส่วนที่เป็นการเสริมทักษะที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร 3) ส่วนที่เป็นการแสดงถึงความสามารถในการปฏิบัติงาน ซึ่งส่วนที่เป็นเนื้อหาทางวิชาการด้านการท่องเที่ยวควรจะอยู่ในขอบเขตทั้ง 7 ด้าน (National Liaison Group, 1995 อ้างใน Airey & Johnson, 1999; Ernawati, 2002) ดังนี้ 1) ความเข้าใจเกี่ยวกับความหมายและคุณลักษณะของการท่องเที่ยว 2) โครงสร้างของอุตสาหกรรมท่องเที่ยว 3) มิติที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวและเครื่องมือที่ใช้วัดการท่องเที่ยว 4) ความสำคัญและผลกระทบของการท่องเที่ยว 5) การตลาดการท่องเที่ยว 6) การวางแผนและการพัฒนาการท่องเที่ยว และ 7) นโยบายและการบริหารจัดการในการท่องเที่ยว ซึ่งระดับความเข้มข้นของเนื้อหาด้านการท่องเที่ยวที่นักศึกษาควรได้รับ ควรที่จะสัมพันธ์กับลักษณะการออกแบบของหลักสูตร ระดับ/วุฒิการศึกษา ชื่อหลักสูตร และหลักปรัชญาที่ใช้ในการนำเสนอหลักสูตร (Fidgeon, 2010) สำหรับส่วนที่สองของเนื้อหาในหลักสูตร ควรเป็นวิชาที่มีวัตถุประสงค์เพื่อการพัฒนาทักษะหรือเสริมทักษะที่จำเป็นที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่เปิดสอน เช่น ทักษะการเขียนเอกสารเพื่อการสื่อสาร ทักษะการมีปฏิสัมพันธ์ ทักษะทางภาษา ทักษะในการใช้คอมพิวเตอร์ และทักษะในการคำนวณและคิดวิเคราะห์ ซึ่งความจำเป็นในการพัฒนาแต่ละทักษะอาจจะขึ้นอยู่กับมุมมองของผู้ที่เกี่ยวข้องในการสร้างหลักสูตรที่นำเสนอ เช่น ผู้ที่พัฒนาหลักสูตรในประเทศพัฒนาแล้วไม่เห็นความสำคัญในการพัฒนาทักษะทางภาษา ในขณะที่ในประเทศในกลุ่มเอเชียแปซิฟิกมีความเห็นว่าทักษะด้านภาษามีความสำคัญต่อนักศึกษาของตน (Ernawati, 2002) ในส่วนที่สามของเนื้อหาในหลักสูตร เป็นส่วนที่แสดงถึงความสามารถในการปฏิบัติงาน ในส่วนนี้เป็นการฝึกให้นักศึกษาได้รับประสบการณ์ตรงโดยผ่านการฝึกงานจากสถานประกอบการ โดยแต่ละสถาบันการศึกษาอาจจะมี

การกำหนดระยะเวลาการทำงานไว้แตกต่างกัน ซึ่งระยะเวลาการทำงานที่เหมาะสมนั้นควรที่จะได้รับความเห็นชอบจากทั้งสองฝ่ายคือสถาบันการศึกษาและสถานประกอบการที่ให้ความร่วมมือกับทางสถาบัน ผู้ที่ออกแบบหลักสูตร

● การศึกษาข้ามวัฒนธรรม

การศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติ (Cross-cultural Study) เป็นทฤษฎีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในการศึกษาเกี่ยวกับองค์การและ/หรือธุรกิจ ในส่วนของการท่องเที่ยวได้มีการนำเอาทฤษฎีการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติมาใช้ในการศึกษาหลายด้านเช่นกัน เช่น การศึกษาแรงจูงใจในการรับรู้เกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวนานาชาติ (Kim, 1998) การปรับตัวของนักท่องเที่ยวในวัฒนธรรมที่แตกต่าง (Hottola, 2004) และการปรับตัวของนักท่องเที่ยวอาสาสมัครในวัฒนธรรมที่แตกต่าง (Lee & Woosnam, 2010) ทฤษฎีที่ได้รับความนิยมอย่างแพร่หลายในการใช้เป็นกรอบการศึกษาด้านวัฒนธรรม และใช้ในการศึกษาเพื่อเปรียบเทียบวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ในศาสตร์ด้านจิตวิทยา สังคมวิทยา การตลาด และการจัดการ (Soares, et al., 2007) คือ ทฤษฎีมิติทางวัฒนธรรมของของฮอฟสตีต (Hofstede's Cultural Dimensions, 1980 อ้างถึงใน (Kim, 1998) และ (Soares, et al., 2007)) ซึ่งฮอฟสตีตได้ทำการศึกษาด้านวัฒนธรรมและพบว่า คนจากสังคมที่แตกต่างกันจะมีความแตกต่างกันในคุณลักษณะทางวัฒนธรรม ซึ่งสามารถสรุปได้เป็น 4 มิติ คือ ความเข้มข้นของอำนาจ (Power Distance); ความเป็นชาย-ความเป็นหญิง (Masculinity-femininity); การแยกตัว-การรวมกลุ่ม (Individualism-collectivism); และการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน (Uncertainty Avoidance)

ในการศึกษาเกี่ยวกับสถานการณ์ปัจจุบันของการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในครั้งนี้ ประเด็นต่างๆที่เกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว ทั้งในส่วนของลักษณะการออกแบบและโครงสร้างของหลักสูตร และในส่วนที่เป็นเนื้อหาของหลักสูตร จะถูกนำมาใช้เป็นกรอบแนวความคิดในการสร้างคำถามการสัมภาษณ์และวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อตอบตามวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ในงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในหัวข้ออื่นๆต่อไป

● ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพและระบบการศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย

ประเทศอินโดนีเซีย หรือ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย เป็นประเทศที่เป็นหมู่เกาะที่ใหญ่ที่สุดในโลกซึ่งประกอบไปด้วยหมู่เกาะน้อยใหญ่ประมาณ 18,108 เกาะ โดยตั้งอยู่ระหว่างคาบสมุทรมอินโดจีนและทวีปออสเตรเลีย และระหว่างมหาสมุทรอินเดียและแปซิฟิก ซึ่งสถานที่ตั้ง ลักษณะทางกายภาพ สภาพภูมิอากาศ และระบบนิเวศน์แบบชายฝั่งทะเลของประเทศก่อให้เกิดความหลากหลายทางชีวภาพของพรรณพืชและพรรณสัตว์ ซึ่งเป็นปัจจัยที่ส่งเสริมให้ประเทศอินโดนีเซียมีทรัพยากรทางธรรมชาติที่มีความเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวที่ดึงดูดให้นักท่องเที่ยวต่างชาติจำนวนมากเดินทางเข้ามาในประเทศอย่างต่อเนื่อง โดยในการเดินทางหนึ่งครั้งนักท่องเที่ยวหนึ่งคนจะพำนักอยู่ในประเทศอินโดนีเซียโดยเฉลี่ยประมาณ 1 สัปดาห์ และมีการใช้จ่ายเฉลี่ยประมาณ 100 เหรียญสหรัฐต่อคนต่อวัน (CIA, 2010)

การศึกษาของประเทศอินโดนีเซียอยู่ในความรับผิดชอบของกระทรวงศึกษาธิการแห่งชาติแห่งสาธารณรัฐอินโดนีเซีย (Kementerian Pendidikan Nasional Republik Indonesia) โดยมีการแบ่งระดับการศึกษาออกเป็น 3 ระดับ คือ การศึกษาในระดับประถมศึกษา (Sekolah Dasar: ช่วงอายุ 6 – 11 ปี) การศึกษาในระดับมัธยมศึกษา (ประกอบด้วยมัธยมศึกษาตอนต้น - Sekolah Menengah Pertama: ช่วงอายุ 12 – 14 ปี และมัธยมศึกษาตอนปลาย - Sekolah Menengah Atas: ช่วงอายุ 15 – 17 ปี) และการศึกษาในระดับอุดมศึกษา (อายุ 18 ปีขึ้นไป) โดยการศึกษาในระดับอุดมศึกษาของประเทศอินโดนีเซียแบ่งออกเป็นสองประเภท คือ การศึกษาด้านอาชีพ (vocational education) และการศึกษาด้านวิชาการ (academic education) โดยมีสถาบันการศึกษาทั้งภาครัฐและภาคเอกชนเป็นจำนวนมากที่เปิดสอนในระดับอุดมศึกษาด้านอาชีพและ/หรือด้านวิชาการ (UNESCO, 2006)

การศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนอย่างเป็นทางการโดยสถาบันการศึกษาประเภทต่าง ๆ นั้น สามารถแบ่งออกได้เป็นสองลักษณะคือ การศึกษาด้านอาชีพ และการศึกษาด้านวิชาการ โดยที่การศึกษาในระดับอาชีพมีเป้าหมายเพื่อผลิตบุคลากรให้แก่ธุรกิจที่พัก โดยมุ่งเน้นให้นักศึกษาได้รับความรู้และทักษะในการปฏิบัติงานมากกว่ามีทักษะในการคิดวิเคราะห์หรือเข้าใจปัญหาในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในภาพรวม ในขณะที่การศึกษาระดับวิชาการมีเป้าหมายเพื่อผลิตบุคลากรระดับบริหารให้แก่ธุรกิจต่างๆ ทั้งในและนอกอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว โดยมุ่งเน้นให้นักศึกษามีความรู้เชิงวิชาการและทักษะในการคิดวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ (Ernawati, 2002; Putra, n.d.) จำนวนหน่วยกิต และระยะเวลาที่ทำการศึกษาศึกษาทั้งสองกลุ่มนี้จึงมีความแตกต่างกัน เพื่อเป็นการสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีในประเทศอินโดนีเซีย ข้อมูลส่วนใหญ่ที่เก็บรวบรวมมาในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ จึงเป็นข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในระดับวิชาชีพชั้นสูง (Diploma 4) และระดับปริญญาตรี (Strata หรือ Sarjana 1)

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพโดยมีวัตถุประสงค์หลักในการทำการวิจัยคือ เพื่อศึกษาถึงสถานการณ์ปัจจุบันของการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซีย และศึกษาถึงความเป็นไปได้ในการที่จะร่วมมือกับสถานศึกษาในประเทศอินโดนีเซียที่จะบูรณาการการศึกษาร่วมกันข้ามวัฒนธรรมอาเซียนไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว โดยมีวิธีการในการดำเนินการวิจัยเพื่อตอบคำถามการวิจัยทั้ง 4 ข้อตามที่ได้ระบุไว้ในช่วงแรกของบทความชิ้นนี้ ดังนี้

- **ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง**

ประชากรที่ใช้ในการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้คือสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียที่เปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยว การโรงแรม การบริการและการต้อนรับ และ/หรือหลักสูตรอื่นที่ใกล้เคียงกับหลักสูตรการท่องเที่ยว ที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า แต่เนื่องจากไม่มีกรรวบรวมสถิติจำนวนสถาบันที่เปิดสอนด้านการท่องเที่ยวไว้ ดังนั้นจึงเป็นการยากต่อการกำหนดจำนวนกลุ่มตัวอย่างจากจำนวนประชากรทั้งหมด ผู้วิจัยจึงใช้ข้อมูลการรับรองหลักสูตรการท่องเที่ยวและการต้อนรับที่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการรับรองระบบการศึกษาใน

ระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (BAN-PT) ประกอบการตัดสินใจในการกำหนดจำนวนกลุ่มประชากรที่ต้องการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งมีเพียงมหาวิทยาลัยเดียวที่ได้รับการรับรองในหลักสูตรปริญญาตรี ส่วนสถาบันอื่นๆได้รับการรับรองในหลักสูตรวิชาชีพชั้นสูงซึ่งมีคุณสมบัติเทียบเท่ากับการศึกษาระดับปริญญาตรี

ดังนั้น กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคั้งนี้คือ มหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซียที่ได้รับการรับรองหลักสูตรการท่องเที่ยว และ/หรือการโรงแรม ในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่า ที่ตอบรับในการเข้าร่วมในงานวิจัยชิ้นนี้ โดยผู้วิจัยได้ทำการติดต่ออาจารย์ที่รับผิดชอบในการพัฒนาหรือปรับปรุงหลักสูตรเหล่านี้หรือหลักสูตรอื่นที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวแต่อาจไม่ได้รับการรับรองจากคณะกรรมการรับรองระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (BAN-PT) เพื่อสอบถามถึงความสมัครใจในการเข้าร่วมในงานวิจัยเพื่อให้ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรของตนที่เปิดสอนในมหาวิทยาลัย/สถาบันการศึกษา ซึ่งมีสถาบันที่ให้ความร่วมมือในงานวิจัยชิ้นนี้คือ 1) Universitas Pendidikan Indonesia (UPI), Bandung ซึ่งมีการเปิดสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีสามหลักสูตร 2) Udayana University, Denpasar ซึ่งมีการเปิดสอนหลักสูตรที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรี 2 หลักสูตรและวิชาชีพชั้นสูง 1 หลักสูตร และ 3) Trisakti University, Jakarta ซึ่งเปิดสอนหลักสูตรการต้อนรับในระดับปริญญาตรี จำนวนทั้งสิ้น 3 สถาบัน 7 หลักสูตร

● เครื่องมือและวิธีการศึกษา

การศึกษาคั้งนี้ได้กำหนดการเก็บรวบรวมข้อมูลเป็น 2 ระยะ โดยเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาระยะที่ 1 คือ สื่ออิเล็กทรอนิกส์ (internet) ซึ่งการใช้วิธีนี้เอื้อประโยชน์ให้ผู้วิจัยได้มีความเข้าใจพื้นฐานเกี่ยวกับประเด็นต่างๆที่ต้องการศึกษาได้โดยไม่ต้องเดินทางไปยังพื้นที่วิจัย และยังสามารถที่จะเข้าไปค้นหาข้อมูลที่ต้องการศึกษาได้ตลอดเวลาโดยไม่เป็นการรบกวนสถานที่ที่ต้องการศึกษา (Creswell, 2003) และเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลในการศึกษาระยะที่ 2 คือ แนวคำถามการสัมภาษณ์ (checklist of interview questions) ที่ถูกสร้างขึ้นมาจากผลทางการศึกษาที่ดำเนินการในการศึกษาระยะที่ 1 ซึ่งการกำหนดแนวคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์นั้นสามารถช่วยให้ผู้วิจัยควบคุมแนวทางในการถามคำถามได้ (Creswell, 2003)

ในการเก็บรวบรวมข้อมูลของงานศึกษาชิ้นนี้สามารถแบ่งออกได้เป็น 2 ระยะ โดยมีวิธีการ ดังนี้ ระยะที่ 1 ใช้การทบทวนเอกสารข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (A review of on-line documents) ซึ่งเป็นการรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรการท่องเที่ยว การโรงแรม และ/หรือการบริการและการต้อนรับ ที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรีในสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียผ่านสื่ออิเล็กทรอนิกส์ (internet) โดยข้อมูลจากสื่ออิเล็กทรอนิกส์ที่ใช้ในการศึกษาระยะที่ 1 นี้เป็นข้อมูลที่ได้นำมาจากรวบรวมจาก 2 แหล่งสำคัญคือ 1) เว็บไซต์ของสถาบันการศึกษาในระดับวิทยาลัยและมหาวิทยาลัยต่างๆในประเทศอินโดนีเซียที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรการท่องเที่ยว การบริการ และ/หรือการต้อนรับ คำสำคัญที่ใช้ในการหาข้อมูลจากแหล่งดังกล่าวคือ "tourism courses/programs (หรือ hospitality courses/programs) in Indonesia" ซึ่งผลลัพธ์ของการค้นหาคำสำคัญโดยเฉพาะในส่วนที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่นำเสนอในระดับปริญญาตรีได้ถูกนำมาใช้เพื่อเป็นข้อมูลพื้นฐานเกี่ยวกับการเรียนการสอนด้านการท่องเที่ยว และสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรดังกล่าวในระดับปริญญาตรีหรือเทียบเท่าที่ได้รับการรับรอง

จากคณะกรรมการรับรองระบบการศึกษาในระดับอุดมศึกษาแห่งชาติ (BAN-PT) ได้รับการติดต่อผ่านตัวแทนหลักสูตรเพื่อสอบถามถึงความยินยอมในการเข้าร่วมสัมภาษณ์ในระยะเวลาที่ 2 ของการศึกษา และ 2) เอกสารและบทความทางวิชาการที่เกี่ยวกับการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซีย นอกจากนี้ ข้อมูลที่ได้รับจากการเก็บรวบรวมในระยะเวลาที่ 1 นี้ ยังนำมาใช้เป็นแนวทางในการสร้างแนวคำถามการสัมภาษณ์ที่จะนำไปใช้เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะเวลาที่ 2 ด้วยเช่นกัน ในคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์สามารถแบ่งออกได้เป็นสามส่วนคือ ส่วนที่เป็นข้อมูลทั่วไปเกี่ยวกับสถาบันการศึกษาและผู้ให้สัมภาษณ์ ส่วนที่เป็นข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรที่เปิดสอนในสถาบันศึกษานั้น และส่วนที่เป็นแนวทางการบูรณาการทางการศึกษากับสถาบันดังกล่าว

วิธีเก็บรวบรวมข้อมูลในระยะเวลาที่ 2 ของการศึกษาคั้งนี้ คือ การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group Interview) และการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Depth Interview) โดยผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์เป็นอาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีที่ตอบรับการให้สัมภาษณ์ ในการสัมภาษณ์แบบกลุ่มมีผู้เข้าร่วมการสัมภาษณ์ 5 ท่าน โดยใช้เวลาในการสัมภาษณ์ทั้งสิ้นประมาณ 2 ชั่วโมง การสัมภาษณ์แบบรายบุคคล 2 ท่าน โดยเป็นการสัมภาษณ์ในสถานที่ทำงานของผู้ให้สัมภาษณ์และใช้เวลาในการสัมภาษณ์ท่านละประมาณ 1 ชั่วโมง ในการสัมภาษณ์ทั้งสองแบบได้มีการบันทึกเสียงไว้โดยเครื่องอัดเสียงระบบดิจิทัล

● การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ข้อมูลที่เก็บรวบรวมมาทั้ง 2 ระยะเวลาในการศึกษาคั้งนี้ คือ การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาของข้อมูล (Content Analysis) ซึ่งเป็นวิธีที่ค่อนข้างเป็นที่นิยมใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงคุณภาพ วิธีการดังกล่าวนี้กระทำได้โดยแบ่งออกเป็นสองขั้นตอน ดังนี้ 1) ในขั้นตอนแรกเป็นการวิเคราะห์ข้อมูลทุติยภูมิที่รวบรวมมาได้จากอินเทอร์เน็ต ซึ่งเป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถาบันการศึกษา หลักสูตรที่เปิดสอน ระยะเวลาการศึกษาทั้งหลักสูตร วุฒิบัตรที่ได้รับหลังจบการศึกษา ข้อมูลที่ได้รับถูกนำไปใช้เป็นแนวทางในการสร้างคำถามที่จะใช้ในการสัมภาษณ์ในระยะเวลาถัดไป 2) ในขั้นตอนที่สอง ข้อมูลปฐมภูมิ คือข้อมูลจากการสัมภาษณ์ และข้อมูลทุติยภูมิ เช่น คู่มือการศึกษา โครงร่างรายวิชาของหลักสูตร ที่ได้รับมาจากการรวบรวมข้อมูลในระยะเวลาที่สองถูกนำมาวิเคราะห์โดยวิธีการหาคำสำคัญในเนื้อหาข้อมูล (Key-words-in-context หรือ KWIC)(Ryan & Bernard, 2000) และนำไปกำหนดรหัสความหมายข้อมูล (Coding) (Strauss & Corbin, 1998) ซึ่งเป็นวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลโดยพิจารณา คำ วลี หรือประโยคที่สัมพันธ์หรือตอบคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์และแยกออกเป็นส่วนต่างๆโดยพิจารณาถึงความเหมือนและความแตกต่างในความหมายของคำเหล่านั้น แล้วนำไปจัดกลุ่ม/กำหนดรหัสความหมายข้อมูลตามความสัมพันธ์ของคุณลักษณะที่เกิดขึ้นระหว่างคำต่างๆในกลุ่ม (รู้จักในนาม Open Coding) กลุ่มต่างๆเหล่านี้จะถูกนำมาพิจารณาถึงความสัมพันธ์ที่เกิดขึ้นระหว่างกลุ่มต่างๆได้ และถูกจัดกลุ่มและกำหนดรหัสความหมายข้อมูลตามความสัมพันธ์นั้นๆขึ้นใหม่ (รู้จักในนาม Axial Coding) กลุ่มคำที่ได้ล่าสุดนี้คือคำตอบงานวิจัย ข้อมูลทุติยภูมิได้ถูกนำมาพิจารณาประกอบกับข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์ด้วย ทั้งนี้เพื่อเป็นการตรวจสอบความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของข้อมูลที่ได้รับ

ผลการศึกษา

ผลการศึกษาได้มาจากการวิเคราะห์ข้อมูลในระยะเวลาที่หนึ่งและระยะที่สองของการศึกษา ผู้วิจัยได้ทำการสัมภาษณ์อาจารย์ที่ทำการสอนในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีในมหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซีย พร้อมทั้งได้ทบทวนเอกสารต่างๆที่เกี่ยวข้องกับหัวข้อที่ทำการศึกษา หลังจากนั้นได้ทำการวิเคราะห์ข้อมูลที่รวบรวมมาได้โดยจัดเป็นกลุ่มข้อมูลที่สามารถตอบคำถามในการวิจัยทั้ง 4 ข้อ โดยมีผลการศึกษาที่ตอบคำถามในการวิจัย ได้ดังนี้

● โครงสร้างหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีในประเทศอินโดนีเซีย

หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีที่เปิดการเรียนการสอนในสถาบันการศึกษาต่างๆในประเทศอินโดนีเซีย สามารถแบ่งออกได้สองประเภทที่สำคัญ คือ การศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (Diploma 4) และการศึกษาวิชาการสำหรับคุณวุฒิปริญญาตรี (Strata 1 หรือ Sarjana 1) ทั้งสองหลักสูตรมีความคล้ายคลึงกันในลักษณะของสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนและจำนวนหน่วยกิตการศึกษา แต่มีความแตกต่างในด้านสัดส่วนวิชาการศึกษาและกลุ่มวิชา โดยอธิบายได้ดังนี้

สถาบันการศึกษาที่สามารถเปิดการเรียนการสอนทั้งสองหลักสูตรนี้ได้คือสถาบันที่เป็นวิทยาลัยและมหาวิทยาลัย โดยสถาบันดังกล่าวสามารถเปิดเพียงหลักสูตรใดหลักสูตรหนึ่งหรือทั้งสองหลักสูตรก็ได้ โดยปกติแล้ววิทยาลัยอาชีวศึกษาจะเป็นผู้เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (หรือ Diploma 4) ในด้านการท่องเที่ยว การโรงแรม และ/หรือการบริการและการต้อนรับ แต่มีบางสถาบันในระดับอาชีวศึกษาที่เปิดการเรียนการสอนในหลักสูตรปริญญาตรี โดยเฉพาะด้านการจัดการการท่องเที่ยวและโรงแรม ตัวอย่างเช่น วิทยาลัยการท่องเที่ยวที่เมืองตริงกัตตี (Sekolah Tinggi Pariwisata Trisakti) ในลักษณะที่คล้ายกัน มหาวิทยาลัยบางแห่งได้เปิดการเรียนการสอนทั้งสองหลักสูตร เช่น การเปิดสอนหลักสูตรประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง (D4) ทางด้านการท่องเที่ยว และหลักสูตรปริญญาตรี (S1) ด้านการจัดการจุดหมายปลายทางทางการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยอูดายานา (Udayana University) นอกเหนือจากนี้ การเปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยวของทั้งสองหลักสูตรมีการกำหนดระยะเวลาที่ใช้ในการศึกษาจนสำเร็จการศึกษาเป็นระยะเวลารวมทั้งสิ้น 4 ปี หรือ 8 ภาคการศึกษา โดยที่นักศึกษาจะต้องลงทะเบียนเรียนจนครบหลักสูตรเป็นจำนวนไม่น้อยกว่า 144 หน่วยกิต ซึ่งการกำหนดจำนวนหน่วยกิตขั้นต่ำในจำนวนที่ระบุนี้ เป็นการปฏิบัติตามนโยบายมาตรฐานการศึกษาที่กำหนดโดยกระทรวงศึกษาธิการของประเทศอินโดนีเซีย

อย่างไรก็ตามโครงสร้างของทั้งสองหลักสูตรมีความแตกต่างในด้านสัดส่วนรายวิชา โดยโครงสร้างวิชาของทั้งสองหลักสูตรมีอัตราส่วนอยู่ที่ 60-40 โดยดูจากธรรมชาติของวิชาที่เปิดสอนในหลักสูตรทั้งสองหลักสูตรว่ามุ่งเน้นในด้านทฤษฎีหรือด้านการปฏิบัติ ซึ่งทั้งสองหลักสูตรมีอัตราส่วนของโครงสร้างวิชาที่เป็นไปในทิศทางตรงกันข้าม โดยที่การศึกษาในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงจะมีวิชาด้านการปฏิบัติ 60% และวิชาด้านทฤษฎี 40% ในขณะที่การศึกษาในระดับปริญญาตรีจะมีวิชาด้านทฤษฎี 60% และมีวิชาปฏิบัติ 40% นอกเหนือจากนี้

กระทรวงศึกษาธิการของประเทศไทยได้กำหนดกลุ่มวิชาสำหรับหลักสูตรต่างๆทั่วประเทศที่เปิดสอนในระดับ D4 และ S1 โดยที่สถาบันการศึกษาเหล่านั้นสามารถสร้างรายวิชาได้เองแต่ต้องให้สอดคล้องกับกลุ่มวิชาต่างๆที่กำหนด จากตารางจะเห็นว่า วิชาต่างๆที่เปิดสอนในระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงจะประกอบไปด้วยกลุ่มวิชาต่างๆ คือ กลุ่มวิชาเพื่อการพัฒนาบุคลิกภาพ (MPK); กลุ่มวิชาเสริมทักษะทางวิชาการ (MKK); กลุ่มวิชาเพิ่มความเชี่ยวชาญในการทำงาน (MKB); กลุ่มวิชาปฏิบัติงาน (CDM); และ กลุ่มวิชาเกี่ยวกับชีวิตและสังคม (MBB) โดยที่กลุ่มวิชาเหล่านี้ยังคงถูกนำไปใช้ในการกำหนดโครงสร้างหลักสูตรในการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรี โดยเฉพาะอย่างยิ่งในมหาวิทยาลัยที่ทำการปรับหลักสูตรของตนจากระดับประกาศนียบัตรชั้นสูงมาเป็นระดับปริญญาตรี ซึ่งมีเพียงหนึ่งหรือสองมหาวิทยาลัยเท่านั้นที่มีการกำหนดกลุ่มวิชาให้มีความแตกต่างจากมหาวิทยาลัยอื่นๆ โดยวิชาต่างๆที่เปิดสอนนักศึกษานั้นประกอบไปด้วยกลุ่มวิชาต่างๆ ดังนี้ กลุ่มวิชาทั่วไป (MKU); กลุ่มวิชาแกนของคณะ (MKK); กลุ่มวิชาแกนในหลักสูตรที่ศึกษา (MKK); กลุ่มวิชาความชำนาญเฉพาะด้าน (MKPP); และกลุ่มวิชาแบบฝึกหัดเชิงวิชาการ (MKLA) รายวิชาต่างๆที่ถูกจัดไปอยู่ในกลุ่มวิชาต่างๆนั้น ประกอบไปด้วยสองส่วนคือ วิชาที่มีเนื้อหาทั่วไปที่ต้องเปิดสอนในสถาบันการศึกษาทั่วประเทศที่มีหลักสูตรดังกล่าว และวิชาที่มีเนื้อหาเฉพาะท้องถิ่น โดยที่สถาบันการศึกษาเหล่านี้มีอำนาจในการพัฒนาวิชาท้องถิ่นได้เอง เพื่อเป็นการสร้างความแตกต่างระหว่างสถาบันการศึกษาที่เปิดหลักสูตรการศึกษาที่เหมือนกันหรือใกล้เคียงกัน

- **เนื้อหาของหลักสูตรด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีในประเทศไทย**

ทั้งสองหลักสูตรมีการเปิดสอนในรายวิชาที่คล้ายคลึงกัน ซึ่งส่วนใหญ่จะเป็นวิชาที่ให้ความรู้ในภาพรวมของการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมท่องเที่ยว และสร้างความเข้าใจเบื้องต้นว่าการท่องเที่ยวคืออะไร ซึ่งสิ่งเหล่านี้เป็นความรู้พื้นฐานที่นักศึกษาด้านการท่องเที่ยวพึงมี นอกจากนั้นยังมีการเปิดสอนในวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การตลาด สถิติ เศรษฐศาสตร์ กฎหมาย การวิจัย และจิตวิทยาการบริการ ความแตกต่างทางด้านเนื้อหาของทั้งสองหลักสูตร คือ หลักสูตร S1 จะมีรายวิชาที่เป็นการประยุกต์แนวคิดหรือทฤษฎีทางการท่องเที่ยวเข้ากับศาสตร์ต่างๆที่สอดคล้องกับหลักสูตรการศึกษาที่นำเสนอ สำหรับรายวิชาที่เป็นการพัฒนาทักษะที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรที่เปิดสอนนั้น ทั้งสองหลักสูตรมีความคล้ายคลึงกันในการเปิดสอนรายวิชาที่เป็นการพัฒนาทักษะทั่วไปด้านศาสนาและวัฒนธรรม และภาษาต่างประเทศ นอกนั้นยังมีวิชาอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาทักษะด้านอื่นๆ ที่มีความต้องการแตกต่างกันในแต่ละหลักสูตร เช่น วิชาคอมพิวเตอร์ และวิชาบัญชี เปิดสอนในหลักสูตร D4 ในขณะที่ วิชาการคำนวณและวิชาพื้นฐานในศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรเปิดสอนในหลักสูตร S1 ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการฝึกงานในสถานประกอบการนั้น หลักสูตรการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในระดับ D4 จะบังคับให้นักศึกษาในหลักสูตรต้องออกไปปฏิบัติงานจริงกับสถานประกอบการด้านการท่องเที่ยวเป็นเวลาอย่างน้อย 3 เดือน ในขณะที่สถาบันการศึกษาที่เปิดสอนในระดับ S1 มีความยืดหยุ่นในเรื่องการฝึกงาน

• จุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยของประเทศไทยอินโดนีเซีย

ในส่วนของการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีที่เปิดสอนในประเทศอินโดนีเซียทั้งหลักสูตร D4 และ S1 นั้น จะเห็นได้ว่าทั้งสองหลักสูตรนี้มีจุดแข็งและจุดอ่อนที่แตกต่างกัน เนื่องจากหลักสูตร D4 ที่เปิดสอนในสถาบันการศึกษาส่วนใหญ่จะเป็นการพัฒนาต่อยอดมาจากหลักสูตรวิชาชีพขั้นต้น ดังนั้นจุดแข็งของเนื้อหาในหลักสูตรนี้จึงเป็นในลักษณะของการมีโอกาสได้พัฒนาความรู้และทักษะการปฏิบัติงานในระดับปฏิบัติการให้มีความชำนาญเชี่ยวชาญเพิ่มมากขึ้น ในทางตรงกันข้ามกับหลักสูตร S1 ซึ่งเป็นหลักสูตรที่ได้รับการพัฒนาขึ้นมาใหม่โดยเป็นหลักสูตรที่ผสมผสานความรู้เชิงวิชาการด้านการท่องเที่ยวและศาสตร์อื่นที่เกี่ยวข้อง ทำให้เนื้อหาหลักของหลักสูตรเน้นไปที่ความรู้ความชำนาญในเชิงวิชาการมากกว่าทักษะการปฏิบัติงาน นอกจากนี้หลักสูตร S1 บางหลักสูตรไม่มีการบังคับให้นักศึกษาได้ฝึกปฏิบัติงานในขณะที่บางหลักสูตรบังคับให้มีการฝึกงาน ความจำเป็นในการฝึกงานของนักศึกษานั้นดูเหมือนว่าจะขึ้นอยู่กับการศึกษาของคณาจารย์ที่รับผิดชอบในการพัฒนาหลักสูตรที่เปิดสอน นอกจากนี้ การที่ไม่มีวิชาการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเปิดสอนในทั้งสองหลักสูตร (D4 และ S1) นับได้ว่าเป็นจุดอ่อนที่สำคัญในเตรียมตัวเข้าสู่การเป็นประเทศสมาชิกอาเซียนในด้านการผลิตบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถในระดับปฏิบัติการและ/หรือในระดับบริหาร ที่สามารถทำงานในประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้

• แนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศไทยอินโดนีเซีย

ผลการศึกษาคำตอบคำถามการวิจัยข้อที่ 3 นี้ ผู้วิจัยได้ใช้ข้อมูลที่ได้รับจากการสัมภาษณ์เป็นข้อมูลหลักในการวิเคราะห์เพื่อให้ทราบถึงมุมมองหรือทัศนคติของผู้ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมในมหาวิทยาลัยต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติโดยเฉพาะการสร้าง ความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และเพื่อหาแนวทางการบูรณาการวิชาดังกล่าวไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวเปิดสอนในระดับมหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซีย ซึ่งผลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ ได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญๆได้ ดังนี้

- ทัศนคติต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติและการสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ผู้ให้สัมภาษณ์ทุกคนให้ความสำคัญต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติเฉพาะในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนว่า เป็นสิ่งที่สำคัญต่อการศึกษาในหลักสูตรการท่องเที่ยว ทั้งในด้านการตลาด คือ การศึกษาเพื่อสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันในกลุ่มสมาชิกประชาคมอาเซียนจะช่วยให้ผู้เรียนได้มีความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับกลุ่มลูกค้าที่แตกต่างกันเพิ่มมากขึ้น นอกจากนี้ยังสามารถหาแนวทางในการสร้างเอกลักษณ์ของกลุ่มประชาคมอาเซียนเพื่อที่จะใช้เป็นจุดขายและแข่งขันในตลาดการท่องเที่ยวในระดับโลกได้ นอกจากนี้ การสร้างความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างกลุ่มสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนยังเป็นสิ่งที่สำคัญต่อ

การศึกษาในหลักสูตรการท่องเที่ยวในด้านสังคม คือ ทราบถึงความเหมือนและความแตกต่างทางวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมฯ และสามารถสร้างจุดร่วมทางวัฒนธรรม (Togetherness) ของกลุ่มประชาคมฯ ได้ นอกจากนี้ยังช่วยให้เกิดการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมฯ เนื่องจากความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างกันจะทำให้บุคคลสามารถเดินทางไปทำงานในประเทศที่มีวัฒนธรรมที่แตกต่างได้

- **แนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว**

ในการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว สามารถกระทำได้ 2 ลักษณะ คือ การบูรณาการวิชาดังกล่าวไว้ในโครงสร้างรายวิชา และการบูรณาการวิชาดังกล่าวไว้ในส่วนของกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือความร่วมมือทางวิชาการ โดยในการบูรณาการวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมในโครงสร้างรายวิชานั้นสามารถกระทำได้สองลักษณะคือ กำหนดให้เป็นวิชาเลือก (a selective or an optional subject) ในหลักสูตรที่เปิดสอน ในทางตรงกันข้ามวิชาดังกล่าวสามารถบูรณาการในโครงสร้างรายวิชาได้โดยการกำหนดให้เป็นวิชาแกนของหลักสูตรที่เปิดสอน (a core subject) นอกจากการบูรณาการวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมในโครงสร้างรายวิชาแล้ว การบูรณาการวิชาดังกล่าวในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวยังสามารถกระทำได้ในส่วนที่เป็นกิจกรรมเสริมหลักสูตรหรือความร่วมมือทางวิชาการระหว่างมหาวิทยาลัยในประเทศอินโดนีเซียและมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ตัวอย่างเช่น โปรแกรมการจัดแลกเปลี่ยนนักศึกษา (student exchange program) การเยี่ยมชมสถานศึกษา (visiting trips) โปรแกรมความร่วมมือทางการศึกษา (joint/double degrees program) และการเชิญอาจารย์จากมหาวิทยาลัยในต่างประเทศมาเป็นวิทยากรบรรยายในชั้นเรียน (guest lecturers) ซึ่งกิจกรรมต่างเหล่านี้ได้มีการดำเนินการอยู่แล้วในหลายมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซียซึ่งส่วนใหญ่เป็นกิจกรรมในหลักสูตรระดับปริญญาตรี และระดับปริญญาโท ซึ่งผู้ให้สัมภาษณ์เชื่อว่ากิจกรรมเหล่านี้ช่วยให้นักศึกษาของตนได้เรียนรู้และมีความเข้าใจในวัฒนธรรมที่แตกต่างได้

● **แนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย**

แนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว ซึ่งผลที่ได้รับจากการศึกษาในครั้งนี้ ได้สรุปเป็นประเด็นสำคัญๆ ได้ ดังนี้

- **แนวทางการสร้างความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัย**

การสร้างความร่วมมือในระดับมหาวิทยาลัยสามารถกระทำได้สองวิธีคือ 1) การสร้างความเข้าใจร่วมกันระหว่างสถาบันการศึกษา โดยมหาวิทยาลัยต่างๆในกลุ่มประเทศอาเซียนที่เปิดสอนหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว ควรสร้างความเข้าใจร่วมกันถึงความสำคัญของวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมโดยเฉพาะในบริบทของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และควรตระหนักถึงความจำเป็นในการกำหนดให้เป็นวิชาบังคับในหลักสูตรที่เปิดสอน โดยอาจจัดการประชุมหรือสัมมนาทางวิชาการร่วมกันระหว่างมหาวิทยาลัยต่างๆ

(international conferences, consortiums) เพื่อเป็นการแบ่งปันความรู้ และสร้างความเข้าใจที่ตรงกัน เกี่ยวกับความเป็นประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน และความสำคัญต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติในกลุ่ม ประเทศสมาชิก ซึ่งวิธีนี้สามารถใช้เป็นช่องทางสำหรับการสื่อสารระหว่างสถาบันการศึกษาต่างๆในกลุ่ม ประเทศสมาชิก โดยอาจมีการหมุนเวียนการเป็นประเทศเจ้าภาพในการจัดประชุม/สัมมนาได้เพื่อที่จะได้มีการ ติดต่อกับสื่อสารกันอย่างสม่ำเสมอระหว่างสถาบันการศึกษาและกลุ่มประเทศสมาชิก ซึ่งความเข้าใจร่วมกัน ระหว่างสถาบันการศึกษาในกลุ่มประเทศสมาชิกนี้จะช่วยให้ประเทศสมาชิกสามารถร่วมกันพัฒนาเนื้อหา สำคัญที่จำเป็นต่อการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติของกลุ่มประชาคมฯด้วย และ 2) การร่วมสร้างวิชาการศึกษา วัฒนธรรมข้ามชาติ โดยมหาวิทยาลัยต่างๆในกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนที่เปิดสอน หลักสูตรการท่องเที่ยวควรร่วมมือกันร่างและพัฒนาเนื้อหาวิชาการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติที่มุ่งเน้นเฉพาะ บริบทของอาเซียน เพื่อเป็นการส่งเสริมความเป็นเอกลักษณ์หรืออัตลักษณ์ของกลุ่มประชาคมฯเอง

- แนวทางการสร้างความร่วมมือในระดับประเทศ

แนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซีย ยังสามารถกระทำใน ระดับประเทศได้สองลักษณะคือ 1) การสร้างความร่วมมือผ่านรัฐบาลกลาง โดยเป็นการร่วมมือผ่าน กระทรวงศึกษาธิการ โดยให้รัฐบาลเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาและสร้างหลักสูตรการศึกษาด้านการ ท่องเที่ยว และกำหนดให้วิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเป็นวิชาแกนในโครง ร่างหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในประเทศ ซึ่งความร่วมมือของรัฐบาลในการร่วมสร้าง หลักสูตรนี้จะสามารถนำหลักสูตรดังกล่าวนี้ไปบังคับใช้กับสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรดังกล่าวได้ทุก ระดับ ตั้งแต่หลักสูตรระดับอาชีวศึกษาไปจนถึงระดับอุดมศึกษา และ 2) การสร้างความร่วมมือผ่านองค์กร ภาครัฐและเอกชนที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาหลักสูตรการท่องเที่ยว เช่น สมาคมการศึกษาด้านการท่องเที่ยว รัฐบาลกลางและรัฐบาลท้องถิ่น สถาบันการศึกษา และกรมการศึกษาระดับอุดมศึกษา โดยมีการจัดประชุมเพื่อหารือและพิจารณาหลักสูตรระหว่างหน่วยงานดังกล่าวร่วมกันกับสถาบันการศึกษา

การอภิปรายผล

ดูเหมือนว่าหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวที่เปิดสอนในประเทศอินโดนีเซียจะมีคุณลักษณะของ หลักสูตรที่คล้ายคลึงกับหลักสูตรการท่องเที่ยวของหลายประเทศ เนื่องจากหลักสูตรที่เป็นวิชาชีพชั้นสูงที่เปิดสอน ในประเทศอินโดนีเซียมีโครงสร้างและเนื้อหาวิชาที่มุ่งเน้นในการเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาในการปฏิบัติงาน ก่อนที่จะเข้าสู่การทำงานจริงในอุตสาหกรรมท่องเที่ยว แต่ในขณะเดียวกันเป็นหลักสูตรที่ส่งผลให้เกิดความขาด แคลนในบุคลากรระดับบริหารเนื่องจากขาดทักษะทางการคิดวิเคราะห์และประเมินสถานการณ์แบบองค์รวม ในทางตรงกันข้ามหลักสูตรวิชาการคุณวุฒิปริญญาตรีเป็นหลักสูตรที่ถูกพัฒนาขึ้นมาใหม่โดยการบูรณาการศาสตร์ อื่นๆโดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการบริหารเข้าด้วยกันกับทฤษฎีการท่องเที่ยวเพื่อเตรียมความพร้อมให้กับนักศึกษาใน การไปทำงานในระดับผู้บริหาร แต่ดูเหมือนว่าโครงสร้างวิชาของหลักสูตรใหม่นี้ส่งผลให้นักศึกษาขาดทักษะและ ความเข้าใจในการปฏิบัติงานจริง โดยเฉพาะงานระดับปฏิบัติการซึ่งเป็นส่วนงานที่สำคัญอย่างยิ่งในการดำเนิน

ธุรกิจ ในอุตสาหกรรมท่องเที่ยวให้ประสบความสำเร็จได้ นอกจากนั้นจะเห็นได้ว่าเนื้อหาของทั้งสองหลักสูตรประกอบไปด้วยส่วนประกอบสำคัญๆทั้งสามส่วน คือ ส่วนที่เป็นเนื้อหาทางวิชาการด้านการท่องเที่ยว (Tourism Knowledge) ส่วนที่เป็นการเสริมทักษะที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตร (Relevant generic and industrial skills) และส่วนที่เป็นการแสดงถึงความสามารถในการปฏิบัติงาน (Work competence) (Dean 1999 อ้างใน Ernawati, 2002) แต่อย่างไรก็ตามด้วยสัดส่วนวิชาการและวิชาปฏิบัติการที่เป็นไปในทิศทางที่ตรงกันข้าม แสดงให้เห็นถึงความเข้มข้นทางวิชาการของเนื้อหาที่นักศึกษาได้รับในการเรียนแต่ละหลักสูตรมีความแตกต่างกัน สำหรับส่วนที่เป็นการเสริมทักษะที่เกี่ยวข้องกับหลักสูตรการศึกษา จะเห็นได้ว่าทั้งสองหลักสูตรมีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาทักษะที่แตกต่างกันให้แก่นักศึกษาในหลักสูตรของตน อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่าทักษะต่างๆที่ทั้งสองหลักสูตรพัฒนาให้กับนักศึกษาของตนทั้งในส่วนที่เป็นระดับปฏิบัติการและระดับบริหารนั้น จัดว่าเป็นทักษะที่นักศึกษาด้านการท่องเที่ยวพึงมีในการขับเคลื่อนธุรกิจ (Sheldon, et al., n.d.) ในส่วนของทักษะด้านอื่นๆที่นักศึกษาพึงมีนั้น ถึงแม้ว่าไม่ได้ระบุออกมาเป็นรายวิชาอย่างชัดเจน แต่อาจเป็นไปได้ว่าทักษะเหล่านั้นอาจจะมีการผสมผสานในการบรรยายในทฤษฎีหรือรายวิชาที่เกี่ยวข้อง และส่วนสุดท้ายคือส่วนที่เป็นการแสดงถึงความสามารถในการปฏิบัติงาน จะเห็นได้ว่าหลักสูตรวิชาชีพให้ความสำคัญแก่การฝึกงานของนักศึกษามากกว่าหลักสูตรวิชาการเนื่องจากมีเป้าหมายในการผลิตบุคลากรระดับปฏิบัติการป้อนสู่อุตสาหกรรมท่องเที่ยว ในขณะที่หลักสูตรวิชาการไม่ได้ให้ความสำคัญในส่วนนี้มากนักเนื่องจากมุ่งเน้นไปที่การผลิตบุคลากรระดับบริหารมากกว่าปฏิบัติการ

จะเห็นได้ว่าความแตกต่างของทั้งสองหลักสูตรนี้ส่งผลให้หลักสูตรการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซียมีจุดอ่อนและจุดแข็งที่แตกต่างกัน ทั้งในส่วนของความรู้ทางวิชาการและทักษะที่จำเป็นในการปฏิบัติงานของนักศึกษาเมื่อก้าวเข้าสู่โลกแห่งการทำงานจริง และเนื่องจากวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมในบริบทของประชาคมอาเซียนไม่ได้รับการระบุในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวทั้งสองหลักสูตร เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวในอนาคตในการเข้าสู่ประชาเศรษฐกิจอาเซียน ผลการศึกษาในงานวิจัยชิ้นนี้แสดงให้เห็นว่า แนวทางการบูรณาการวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมในบริบทของประชาคมอาเซียนนั้นสามารถกระทำได้โดยการบูรณาการรายวิชาดังกล่าวไว้ในโครงสร้างของหลักสูตรและในส่วนของการจัดกิจกรรมเสริมหลักสูตร ซึ่งต้องอาศัยความร่วมมือกันระหว่างสถาบันการศึกษาทั้งในระดับและต่างประเทศ และความร่วมมือระหว่างองค์กรภาครัฐและเอกชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ เพื่อสร้างความเข้าใจระหว่างวัฒนธรรมในกลุ่มประชาคมอาเซียนให้เป็นรูปธรรมมากยิ่งขึ้น

สรุปผลและข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะที่อธิบายไว้ในหัวข้อข้างล่างนี้เป็นการสะท้อนให้เห็นถึงศักยภาพและปัญหาของพื้นที่ และแสดงถึงข้อบกพร่องที่เกิดขึ้นในการทำงานวิจัยชิ้นนี้ ซึ่งถ้าได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้นจะส่งผลให้ผลลัพธ์ที่ได้รับจากการศึกษามีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น ซึ่ง โดยแบ่งออกเป็นสามด้านคือ ด้านศักยภาพของพื้นที่ในรองรับการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างกลุ่มประชาคมอาเซียนในอนาคต และด้านศักยภาพของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย และ แนวโน้มความร่วมมือด้านการศึกษาในการเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

- **ศักยภาพของพื้นที่ในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการเคลื่อนย้ายแรงงานระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนในอนาคต**

ประเทศอินโดนีเซียมีจำนวนแรงงานที่มากเกินพอสำหรับตลาดแรงงานในประเทศและค่อนข้างมีความพร้อมในการเข้าร่วมประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยเฉพาะในด้านการผลิตแรงงานจำนวนมากออกสู่ภาคบริการและธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวให้กับกลุ่มประชาคมฯ นอกจากนี้ การเดินทางไปทำงานในต่างประเทศของบุคลากรของประเทศจะช่วยให้ส่วนแบ่งในตลาดแรงงานของประเทศอินโดนีเซียมีพื้นที่เหลือสำหรับแรงงานจากต่างประเทศโดยเฉพาะบุคลากรในระดับบริหาร แต่เนื่องจากประชาชนส่วนใหญ่ไม่สามารถสื่อสารภาษาอังกฤษได้ ซึ่งความสามารถในการสื่อสารภาษาบารฮาซาร์อินโดนีเซียที่นอกเหนือจากความสามารถทางการสื่อสารภาษาอังกฤษอาจเป็นทางเลือกให้แก่แรงงานชาวต่างชาติที่ต้องการไปทำงานในประเทศอินโดนีเซียให้สามารถติดต่อสื่อสารกับคนในประเทศได้อย่างดียิ่งขึ้น

- **ศักยภาพของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในภาพรวม**

- **ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรที่เปิดสอน**

สถาบันการศึกษา/มหาวิทยาลัยที่เปิดสอนในหลักสูตร Strata/Sarjana 1 ควรที่จะสร้างความเข้มแข็งในหลักสูตรของตน โดยอาจจะมีการปรับโครงสร้างและเนื้อหาของหลักสูตรให้มีความใกล้เคียงกับหลักสูตร Diploma 4 มากขึ้น เช่น การปรับโครงสร้างวิชาจาก ภาคปฏิบัติ 40% และภาคทฤษฎี 60% ให้เป็น ภาคปฏิบัติ 50% และภาคทฤษฎี 50% เพื่อเพิ่มรายวิชาที่มีชั่วโมงปฏิบัติการให้มากขึ้นโดยอาจจะตัดทอนวิชาเรียนในบางกลุ่มวิชาให้ลดลงและคงไว้เฉพาะวิชาที่จำเป็นต่อการศึกษาในหลักสูตรที่เปิดสอนเท่านั้น หรือกำหนดให้หลักสูตร S1 เป็นหลักสูตรที่มีสหกิจศึกษาเพื่อให้นักศึกษาได้มีโอกาสได้เพิ่มพูนทักษะในการปฏิบัติงานในระยะเวลาที่นานขึ้น ซึ่งวิธีเหล่านี้จะช่วยสร้างความแตกต่างระหว่างสองหลักสูตรได้อย่างชัดเจนขึ้นในขณะที่สามารถผลิตนักศึกษาที่มีทักษะเบื้องต้นที่ไม่แตกต่างกันมากนักแต่มีความเชี่ยวชาญ/ความชำนาญเฉพาะด้านที่แตกต่างกัน

- **การศึกษาเกี่ยวกับการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรม และการศึกษาเกี่ยวกับวัฒนธรรมข้ามชาติในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน**

เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมของประเทศอินโดนีเซียในการเข้าสู่การเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน จึงควรมีการสร้างรายวิชาการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในบริบทของอาเซียนขึ้นมา และบรรจุให้ดังกล่าวเป็นวิชาแกนหรือวิชาบังคับในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซียและประเทศอื่นๆที่เป็นสมาชิกในประชาคมอาเซียน ตัวอย่างเช่น การสร้างวิชา “การเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมอาเซียน” โดยมีเนื้อหาวิชาที่เน้นในด้านการสร้างความเข้าใจถึงความคล้ายคลึงและแตกต่างทางวัฒนธรรมของแต่ละประเทศในกลุ่มประชาคมอาเซียน และคุณลักษณะเด่นทางวัฒนธรรมของประเทศสมาชิกที่มีอิทธิพลต่อการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งเนื้อหาวิชาลักษณะนี้จะช่วยให้นักศึกษาที่จะสำเร็จการศึกษาออกไปเป็นบุคลากรด้านการท่องเที่ยวได้มีความรู้ความเข้าใจเบื้องต้นเกี่ยวกับคุณลักษณะและ

วัฒนธรรมของคนในประเทศสมาชิกที่อาจจะมีการเดินทางเข้ามาในประเทศของตนเพิ่มมากขึ้นในอนาคต ซึ่งความรู้ความเข้าใจดังกล่าวนี้สามารถช่วยเปิดโลกทัศน์และสนับสนุนให้เกิดการยอมรับในวัฒนธรรมที่แตกต่าง และช่วยให้บุคลากรที่มีความคิด ความเชื่อที่แตกต่างกันสามารถทำงานร่วมกันได้

• แนวโน้มความร่วมมือด้านการศึกษาในการเป็นสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

แนวโน้มว่าความร่วมมือด้านการศึกษาอาจเกิดขึ้นได้จากการร่วมมือระหว่างหน่วยงานภาครัฐและเอกชนใน 2 มิติ คือ มิติที่เป็นความร่วมมือภายในประเทศ โดยควรเป็นในลักษณะของการร่วมกันพิจารณาและพัฒนา มาตรฐานทางการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศโดยรับฟังข้อเสนอแนะและข้อคิดเห็นจากกลุ่มต่างๆที่เกี่ยวข้องกับการกำหนดหลักสูตรทั้งจากภาครัฐและเอกชน และ มิติที่เป็นความร่วมมือระหว่างประเทศ โดยเป็นในลักษณะของการประชุมร่วมกันอย่างเป็นทางการระหว่างตัวแทนจากประเทศต่างๆที่เป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน เพื่อร่วมกันพิจารณาและสร้างมาตรฐานทางการศึกษาด้านการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางเดียวกัน และมีมาตรฐานเดียวกัน นอกจากนี้ ความร่วมมือกันอย่างเป็นทางการและไม่เป็นทางการในลักษณะของการเป็นพันธมิตรระหว่างองค์การที่มีลักษณะการดำเนินการที่คล้ายคลึงกัน อาจจะสามารถช่วยให้กลุ่มต่างๆเหล่านี้สามารถแบ่งปันความรู้ หรือวิทยาการที่ทันสมัย และเป็นประโยชน์ต่อกันได้อย่างสะดวกและรวดเร็วขึ้นด้วย

• ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยในอนาคต

- งานวิจัยต่อเนื่องเพื่อติดตามผลการพัฒนา/ปรับปรุงหลักสูตร เพื่อดูทิศทางการพัฒนาของหลักสูตร
- การศึกษาสถานการณ์หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวจากกลุ่มผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับหลักสูตรดังกล่าวเพื่อให้มีความทันสมัยและสามารถตอบสนองความต้องการของธุรกิจต่างๆในอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวได้เสมอ
- ศึกษาเปรียบเทียบระหว่างมุมมองของมหาวิทยาลัยและวิทยาลัยอาชีวศึกษา เพื่อนำมาใช้ประโยชน์ในการปรับปรุง/พัฒนาหลักสูตรให้มีความเข้มแข็งมากยิ่งขึ้น

บทความชิ้นนี้ได้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญและความจำเป็นของการศึกษาในครั้งนี้ วิธีการที่ใช้ในการศึกษา และผลการศึกษาที่ได้รับ รวมทั้งได้มีการระบุประเด็นปัญหาที่ค้นพบในงานศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ พร้อมทั้งได้นำเสนอวิธีการที่คาดว่าจะจะเป็นทางออกหรือวิธีการแก้ไขปัญหาดังกล่าวให้เป็นไปในทิศทางที่ดีขึ้นสำหรับการปรับปรุงและพัฒนาหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวภายในประเทศอินโดนีเซียเอง และสำหรับการประยุกต์ใช้หลักสูตรดังกล่าวนี้ในกลุ่มประเทศสมาชิกอาเซียนในอนาคต ทั้งนี้เพื่อเป็นการเตรียมความพร้อมให้แก่ประเทศอินโดนีเซียและประเทศต่างๆที่กำลังเข้าสู่การเป็นสมาชิกประชาคมอาเซียน ให้ได้มีการร่วมกันพัฒนาหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวให้เป็นไปในทิศทางและเป็นมาตรฐานเดียวกัน และเพื่อป้องกันปัญหาด้านความเข้าใจทางวัฒนธรรมที่อาจจะเกิดขึ้นได้ในอนาคต

บรรณานุกรม

- Airey, D., & Johnson, S. (1999). The content of tourism degree courses in the UK. *Tourism Management*, 20, 229-235.
- CIA. (2010). The World Factbook. Retrieved February 17th, 2011, from <https://www.cia.gov/library/publications/the-world-factbook/geos/id.html>
- Creswell, J. W. (2003). *Research Design: Qualitative, Quantitative, and Mixed Methods Approaches* (2nd ed.). California, USA.: Sage Publication, Inc.
- Ernawati, D. (2002). *Tourism Education at the Tertiary Level in Indonesia from the Perspectives of the Tourism Educators, Government Officials, Industry Professionals and Students*. James Cook University.
- Fidgeon, P. R. (2010). Tourism education and curriculum design: A time for consolidation and review? *Tourism Management*, 31, 699-723.
- Hottola, P. (2004). Culture Confusion: Intercultural Adaptation in Tourism. *Annals of Tourism Research*, 31(2), 447-466.
- Kim, C. (1998). Cross-Cultural Perspectives on Motivation. [Research Note]. *Annals of Tourism Research*, 25(4), 202-205.
- Lee, Y. J., & Woosnam, K. M. (2010). Volontourist Transformation and The Theory of Integrative Cross-cultural Adaptation. *Annals of Tourism Research*, 37(4), 1186-1189.
- Putra, H. S. A. (n.d.). *Tourism and Urban Education: the Case of Yogyakarta*. Gadjah Mada University.
- Ryan, G. W., & Bernard, H. R. (2000). Data Management and Analysis Methods. In N. K. Denzin & Y. S. Lincoln (Eds.), *Handbook of Qualitative Research* (2nd ed., pp. 769-793). California, USA: Sage Publications, Inc.
- Soares, A. M., Farhangnehr, M., & Shoham, A. (2007). Hofstede's dimensions of culture in international marketing studies. *Journal of Business Research*, 60(3), 277-284.
- Strauss, A., & Corbin, J. (1998). *Basics of Qualitative Research: Techniques and Procedures for Developing Grounded Theory* (2nd ed.). California, USA.: SAGE Publications, Inc.
- UNESCO. (2006). *Higher Education in South-East Asia*. 2010
- Vanessa A. Amoah, & Baum, T. (1997). Tourism education: policy versus practice. *International Journal of Contemporary Hospitality Management*, 9(1), 5-12.

ภาคผนวก ข. กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการนำผลจากโครงการไปใช้ประโยชน์

ชื่อผลงานที่นำเสนอ: ASEAN: การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยว
ในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กรณีศึกษาประเทศอินโดนีเซีย
Learning Each Other Through ASEAN Tourism Education: The Case of Indonesia

เป็นงานวิจัยที่ศึกษาหลักสูตรการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย โดยมีวัตถุประสงค์ในงานวิจัย ดังนี้

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์หลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในประเทศอินโดนีเซีย
- 2) เพื่อศึกษาจุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซีย
- 3) เพื่อหาแนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย
- 4) เพื่อหาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย

ผู้วิจัย: ดร.ชุติมา ไฉงจิตร
คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

วิธีการวิจัย: เป็นการศึกษาเชิงคุณภาพโดยใช้การวิเคราะห์เนื้อหาข้อมูล (Content Analysis) ปฐมภูมิและ ทุตติภูมิ โดยแบ่งการเก็บรวบรวมข้อมูลออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ใช้การทบทวนเอกสารข้อมูลจาก สื่อดิจิทัลออนไลน์ (A review of on-line documents) และในระยะที่ 2 เก็บรวบรวมข้อมูลโดย การสัมภาษณ์แบบกลุ่ม (Focus Group Interview) และการสัมภาษณ์เป็นรายบุคคล (Depth Interview) อาจารย์ประจำในมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยวในระดับปริญญาตรีที่ยินยอมเข้าร่วมในการให้ข้อมูลแก่การวิจัย

ผลการศึกษา: หลักสูตรการท่องเที่ยวระดับปริญญาตรีของประเทศอินโดนีเซียประกอบไปด้วยสอง หลักสูตร คือหลักสูตรวิชาซีพีชั้นสูงและหลักสูตรวิชาการวุฒิปัตริปริญญาตรี โดยทั้งสองหลักสูตรมีความแตกต่างกันทั้งในส่วนของโครงสร้างหลักสูตรและระดับความเข้มข้นทางวิชาการซึ่งทำให้มีจุดเด่นที่แตกต่างกัน นอกจากนี้ทั้งสองหลักสูตรไม่ได้บรรจุวิชาการศึกษาข้ามวัฒนธรรมในบริบทประชาคมอาเซียนไว้ในหลักสูตร ซึ่งสามารถบูรณาการวิชาดังกล่าวเป็นวิชาแกนหรือวิชาเลือกในหลักสูตร

ภาคผนวก ค. ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้ และกิจกรรมที่
ดำเนินการมาและผลที่ได้ที่ได้รับตลอดโครงการ

สัญญาเลขที่ TRI/ASEAN/0005

ชื่อโครงการ “ASEAN: การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กรณีศึกษาประเทศอินโดนีเซีย”

*****

**ตารางเปรียบเทียบวัตถุประสงค์ กิจกรรมที่วางแผนไว้
และกิจกรรมที่ดำเนินการมาและผลที่ได้ที่ได้รับตลอดโครงการ**

1. วัตถุประสงค์ของชุดโครงการ

- 1) เพื่อศึกษาสถานการณ์หลักสูตรการท่องเที่ยว และ/หรือ การโรงแรมในประเทศอินโดนีเซีย
- 2) เพื่อศึกษาจุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซีย
- 3) เพื่อหาแนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติไว้ในหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว และ/หรือ การโรงแรมของประเทศอินโดนีเซีย
- 4) เพื่อหาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยว และ/หรือ การโรงแรมของประเทศอินโดนีเซีย

2. กิจกรรมหลักที่ทำตาม Proposal

ตามแผนงาน		ปฏิบัติจริง	สนับสนุนวัตถุประสงค์ข้อที่	ร้อยละความพึงพอใจต่อผลสำเร็จ #
กิจกรรม	ผลที่คาดว่าจะได้	ผลที่ได้จริง		
1. ทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ โดยรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมจากอินเทอร์เน็ต	ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับหลักสูตรที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี และรายชื่อสถาบันการศึกษา วิทยาลัย หรือมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรดังกล่าวในประเทศอินโดนีเซีย	ได้รายชื่อสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยว และ/หรือการโรงแรมในระดับปริญญาตรี	ข้อที่ 1	100%
2. ทำการศึกษาข้อมูลทุติยภูมิ โดยรวบรวมเอกสารวิชาการที่เกี่ยวข้องกับการศึกษาด้านการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมในประเทศอินโดนีเซีย	ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์การศึกษา และจุดแข็งและจุดอ่อนในหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมของประเทศอินโดนีเซีย	ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์การศึกษาและจุดแข็งและจุดอ่อนในหลักสูตรการท่องเที่ยวของ	ข้อที่ 2	100%

เอกสารปกปิด ห้ามเผยแพร่ก่อนได้รับอนุญาต

จากอินเทอร์เน็ต		ประเทศอินโดนีเซีย		
3. ออกแบบคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์ในการลงพื้นที่จริงเพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิ	ได้แนวคำถามที่ใช้ในการสัมภาษณ์	ได้แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิ	ข้อที่ 1,2,3, และ 4	100%
4. ติดต่ออาจารย์จากมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรม เพื่อเป็นผู้ประสานงานในพื้นที่เพื่อติดต่ออาจารย์จากสถาบันต่างๆมาเข้าร่วมการสัมภาษณ์	ได้ผู้ประสานงานจากมหาวิทยาลัยที่เปิดสอนเกี่ยวกับการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมในระดับปริญญาตรี	ได้ผู้ประสานงานในพื้นที่เพื่อทำการติดต่อสถาบันการศึกษาต่างๆในพื้นที่เพื่อเข้าร่วมการสัมภาษณ์แบบ focus group	ข้อที่ 1,2,3, และ 4	100%
5. การศึกษาภาคสนามในประเทศอินโดนีเซียเพื่อสัมภาษณ์แบบ focus group กับกลุ่มเป้าหมาย	ได้ลงพื้นที่จริงและได้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์หลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี และได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติในหลักสูตรดังกล่าว และข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา	ได้ลงพื้นที่จริงและสัมภาษณ์ทั้งแบบ focus group และ face to face interview และได้ข้อมูลที่ต้องการ	ข้อที่ 1,2,3, และ 4	100%
6. วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลปฐมภูมิ	ได้ข้อมูลเกี่ยวกับสถานการณ์หลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมที่เปิดสอนในระดับปริญญาตรี และได้ข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติในหลักสูตรดังกล่าว และข้อมูลเกี่ยวกับแนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษา	มีการใช้ข้อมูลทุกข้อมูประกอบการประมวลผลข้อมูลด้วยเพื่อให้ได้ผลการศึกษาที่สามารถตอบวัตถุประสงค์การศึกษาทั้ง 4 ข้อได้อย่างครบถ้วน	ข้อที่ 1,2,3, และ 4	100%
7. เขียนรายงานวิจัย	ได้รูปเล่มรายงานการวิจัย	ได้รูปเล่มรายงาน	ข้อที่ 1,2,3,	100%

เอกสารปกปิด ห้ามเผยแพร่ก่อนได้รับอนุญาต

ฉบับสมบูรณ์และบทความการวิจัย	ฉบับสมบูรณ์และบทความการวิจัย	การวิจัยฉบับสมบูรณ์และบทความการวิจัย	และ 4	
------------------------------	------------------------------	--------------------------------------	-------	--

ตาราง Output

Output		ในกรณีล่าช้า (ผลสำเร็จไม่ถึง 100%) ให้ท่านระบุสาเหตุ และการแก้ไขที่ท่านดำเนินการ
กิจกรรมในข้อเสนอโครงการ/หรือจากการปรับแผน	ผลสำเร็จ (%)	
1. ได้รายชื่อสถาบันการศึกษาที่เปิดสอนหลักสูตรการท่องเที่ยว และ/หรือการโรงแรมในระดับปริญญาตรี	100%	
2. ได้ทราบข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับสถานการณ์การศึกษาและจุดแข็งและจุดอ่อนในหลักสูตรการท่องเที่ยวของประเทศอินโดนีเซีย	100%	-
3. ได้แนวคำถามสำหรับใช้ในการสัมภาษณ์เพื่อเก็บข้อมูลปฐมภูมิ	100%	
4. ติดต่ออาจารย์มหาวิทยาลัยเพื่อสอบถามความสมัครใจในการเข้าร่วมการสัมภาษณ์แบบ focus group และเพิ่มเติมสัมภาษณ์แบบ face-to-face interview	100 %	
5. ได้ลงพื้นที่จริงและสัมภาษณ์ทั้งแบบ focus group และ face to face interview และได้ข้อมูลที่ต้องการ	100%	
6. วิเคราะห์และประมวลผลข้อมูลปฐมภูมิ	100%	
7. เขียนรายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์และบทความการวิจัย	100%	

ลงนาม.....

(หัวหน้าโครงการวิจัยผู้รับทุน)

วันที่ .....

แบบสรุปโครงการวิจัย

สัญญาเลขที่ ... TRI/ASEAN/0005.. ชื่อโครงการ การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการ
ท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กรณีศึกษาประเทศอินโดนีเซีย
หัวหน้าโครงการ ...ดร.ชุตินา โลงจิตร สถาบัน ...มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา...
โทรศัพท์...038-352-830-40..... โทรสาร ...038-352-380.....
E-mail address .....june.longjit@gmail.com.....

ความสำคัญ / ความเป็นมา

จากการดำเนินชุดโครงการวิจัยเริ่มโครงการจัดตั้งเครือข่ายความร่วมมือของผู้มีส่วนร่วมในด้านการท่องเที่ยว และธนาคารข้อมูลเพื่อการจัดการการท่องเที่ยวของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนหรืออาเซียนระยะ 2 ที่ผ่านมา ตลอดจนการสร้างความร่วมมือเพื่อพัฒนาอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนและก้าวไปสู่ความเป็น "One of Destination" ร่วมกัน ประกอบกับยุทธศาสตร์การค้าและการลงทุนในอาเซียนที่เน้นความเป็นหนึ่งเดียว โดยใช้ความตกลงการยอมรับร่วม (MRAs) เป็นกลไกหนึ่งที่สำคัญในการขับเคลื่อน ซึ่งอาจจะส่งผลให้เกิดการถ่ายเทแรงงานด้านต่างๆในอาเซียนโดยเฉพาะอุตสาหกรรมการท่องเที่ยวง่ายขึ้น แต่อย่างไรก็ตามความร่วมมือในลักษณะดังกล่าวอาจก่อให้เกิดการไหลของแรงงานจากประเทศที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่ต่ำกว่าไปสู่ประเทศที่มีโอกาสทางเศรษฐกิจที่สูงกว่า และอาจก่อให้เกิดปัญหาทางเศรษฐกิจและสังคม รวมทั้งความขัดแย้งทางวัฒนธรรมและความไม่เข้าใจกันในวันวัฒนธรรมข้ามชาติระหว่างประเทศสมาชิกในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้ ซึ่งกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนก็อาจประสบปัญหาเช่นเดียวกันได้ หากขาดการวางแผนและจัดการที่ดีผ่านกระบวนการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในหลักสูตรการศึกษากการท่องเที่ยวและโรงแรมในภูมิภาค ดังนั้นการดำเนินงานชุดโครงการ "ASEAN : การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน" จึงมีเป้าหมายเพื่อหาแนวทางในการสร้างความเท่าเทียมกันของบุคลากรด้านการท่องเที่ยวเพื่อป้องกันปัญหาดังกล่าว จึงเน้นที่สถาบันการศึกษาซึ่งเป็นหน่วยงานหลักที่สร้างมาตรฐานบุคลากรด้านการท่องเที่ยว ดังนั้น ชุดโครงการนี้จึงให้ความสำคัญกับหลักสูตรการท่องเที่ยวในแต่ละประเทศของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนเพื่อบูรณาการการศึกษาข้ามวัฒนธรรมอันนำไปสู่ความเข้าใจอันดีระหว่างกัน สำหรับโครงการย่อยฉบับนี้ จะรับผิดชอบในส่วนของประเทศอินโดนีเซีย

ในบรรดาสมาชิกกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนนั้น สาธารณรัฐอินโดนีเซียจัดเป็นหนึ่งในประเทศสมาชิกที่ภาคอุตสาหกรรมท่องเที่ยวและบริการมีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งต่อเศรษฐกิจของประเทศ เนื่องจากเป็นประเทศที่มีทรัพยากรทางธรรมชาติและทางวัฒนธรรมที่หลากหลาย ซึ่งการผลิตทรัพยากรบุคคลด้านการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพโดยเฉพาะจากสถาบันการศึกษาในระดับอุดมศึกษาจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อคุณภาพของสินค้าและบริการทางการท่องเที่ยวของประเทศโดยรวม

ความสำคัญ / ความเป็นมา (ต่อ)

ดังนั้น การดำเนินงานโครงการ “การบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวในสาธารณรัฐอินโดนีเซีย” จึงมีความจำเป็นเป็นอย่างยิ่ง เพื่อสร้างความเข้าใจในหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมที่เปิดสอนในสถาบันการศึกษาระดับอุดมศึกษาของประเทศอินโดนีเซีย และ เพื่อสร้างแนวทางในการบูรณาการการเรียนรู้ข้ามวัฒนธรรมในหลักสูตรดังกล่าว เพื่อก่อให้เกิดความเข้าใจร่วมกันและป้องกันปัญหาที่อาจเกิดขึ้นได้จากความแตกต่างด้านวัฒนธรรมระหว่างกลุ่มประเทศสมาชิกประชาคมเศรษฐกิจ

วัตถุประสงค์โครงการ

1. เพื่อศึกษาสถานการณ์หลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมในประเทศอินโดนีเซีย
2. เพื่อศึกษาจุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรการท่องเที่ยวในมหาวิทยาลัยของประเทศอินโดนีเซีย
3. เพื่อหาแนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติไว้ในหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมของประเทศอินโดนีเซีย
4. เพื่อหาแนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมของประเทศอินโดนีเซีย

ผลการวิจัย

- ได้ทราบถึงสถานการณ์ปัจจุบันของการศึกษาด้านการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมของประเทศอินโดนีเซีย
- ได้ทราบถึงโครงสร้างหลักสูตรและเนื้อหาในหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมในระดับปริญญาตรีของประเทศอินโดนีเซีย
- ได้ทราบถึงจุดอ่อนและจุดแข็งของหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมของประเทศอินโดนีเซีย
- ได้ทราบแนวทางการบูรณาการการศึกษาวัฒนธรรมข้ามชาติไว้ในหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมของประเทศอินโดนีเซีย

ได้ทราบแนวทางการสร้างความร่วมมือกับสถาบันการศึกษาในประเทศอินโดนีเซียในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันของกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนผ่านหลักสูตรการท่องเที่ยวและ/หรือการโรงแรมของประเทศอินโดนีเซีย

การนำผลงานวิจัยไปใช้ประโยชน์

- ผลการศึกษาที่ได้รับจะถูกนำไปใช้เป็นฐานข้อมูลและเป็นแนวทางในการดำเนินโครงการวิจัยอาเซียนในระยะต่อไปได้
- เป็นคลังข้อมูลเกี่ยวกับหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในพื้นที่ศึกษา
- เป็นข้อมูลประกอบการตัดสินใจในการสร้างความร่วมมือระหว่างกลุ่มประเทศประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนโดยผ่านหลักสูตรการศึกษาด้านการท่องเที่ยวในการสร้างความเข้าใจอันดีต่อวัฒนธรรมที่แตกต่างกันระหว่างประเทศอินโดนีเซียและประเทศอื่นๆที่เป็นสมาชิกในกลุ่มประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

การประชาสัมพันธ์

1. สิ่งพิมพ์ทั่วไป
2. สิ่งพิมพ์ทางวิชาการ (วารสาร, การประชุม ให้ระบุรายละเอียดแบบการเขียนเอกสารอ้างอิงเพื่อการค้นหาซึ่งควรประกอบด้วยชื่อผู้แต่ง ชื่อเรื่อง แหล่งพิมพ์ ปี พ.ศ. (ค.ศ.) ฉบับที่ หน้า)

ภาคผนวก ง. ตัวอย่างจดหมายขอความร่วมมือในการให้สัมภาษณ์

The Faculty of Management Sciences
Kasetsart university Sriracha Campus
199 Moo 9 Sukhumvit Road
Tungsukhala, Sriracha,
Chonburi 20230, Thailand

October 20th 2010

Head or Academic Coordinator
Tourism Marketing Management Study Program
Universitas Pendidikan Indonesia

Dear Sir/Madam,

My name is Chootima Longjit, a tourism lecturer at the Faculty of Management Sciences, Kasetsart University Sriracha Campus. At present, I am doing a research "ASEAN: Learning Each Other through Tourism Education in Indonesia". In this research, I aim to explore the current situation of tourism education in Indonesia, to explore ways to integrate a cross-cultural study (particularly relevant to ASEAN cultures) in Indonesian tourism courses, and to explore collaborations with Indonesian academic institutes in order to build up good understanding regarding different cultures of ASEAN economic community through tourism courses in Indonesia.

In the second phase of the research, views and knowledge of persons who are responsible for the tourism programs those are provided in major universities in Indonesia are vital for the research outcome.

In this regard, I would like to interview you regarding the topics mentioned above and would like to ask for your permission to hold an interview session at your faculty. The interview session will be held on October 22nd between 9.00 to 11.00 a.m.. Heads or Academic Coordinators of other tourism-related programs offered at your university are also invited to attend the interview.

Thank you very much for your cooperation. Your participation in this interview will be greatly appreciated.

Yours sincerely,

Chootima Longjit

ภาคผนวก จ. ตัวอย่างแนวคำถามการสัมภาษณ์

Interview Checklist for Tourism Education in Indonesia

Respondent and organizational background

1. Firstly, what is your position/title in the faculty/university?
2. How long have you been working in this position?
3. Please describe your role and responsibilities.
4. Is your university a public or a private university?
5. What is the tourism/hospitality program (name/title) offered by your faculty/university?
6. How long does your university offer this program?

Current situation of tourism education in Indonesia

7. How many universities/higher tourism institutions do offer a bachelor degree in tourism/hospitality program?
8. What kind of tourism/hospitality programs do they usually offer?
9. In your opinion, why do they mostly offer those programs?
10. Is your program different or similar to those programs offered by other universities? In which way and why?

Course Structure and curriculum content

11. Do you think that the tourism/hospitality course curriculum should comply with operational and managerial levels? Why or why not?
12. How many credits/units do you think it is appropriated for undergraduate degree (four year study)?
13. Is internship or industry working experience necessary for undergraduate students? Why or why not? (Benefits and pitfalls)
14. If yes, how long should it take? Why? What kind and which level of industry experience should they have (operational or managerial; or both)?
15. What subjects are required in a core course of the tourism/hospitality program? Why?
16. Is it necessary to have a cross-cultural subject as a core subject required in the program? Why or why not?

17. In your opinion, what are strengths and weaknesses of Indonesian's tourism education and its course curriculum at present?

Potential of integrating ASEAN cross-cultural subject in the curriculum

18. As we are moving forward to be "One of Destination", is it necessary to understand cultures of other countries in the ASEAN community? Why or why not?
19. In your opinion, in what ways and to what extent could Indonesian's higher tourism institutions/universities do to bring better understanding towards different cultures in ASEAN countries?
20. Do you think is it necessary to integrate a cross-cultural subject, particularly in ASEAN, in the core course provided by your faculty/university? Why or why not?
21. Do you think that by developing and integrating an ASEAN cross-cultural subject in the core course of tourism/hospitality curriculum will bring better understanding among us, as ASEAN members? Why or why not?
22. If developing and integrating an ASEAN cross-cultural subject in the core course of tourism program is one of approaches to help achieving the goal mentioned in Question 18, how can it be done in the Indonesian context?
23. Based on Question number 21, in what ways and to what extent will the challenges be?
24. What are other approaches that could be done by Indonesian's higher tourism institutions/universities to help bringing better understanding among ASEAN members through the tourism/hospitality programs?
25. In what ways and to what extent could the Indonesian's higher tourism institutions/universities do to collaborate to other ASEAN countries through a provision of tourism/hospitality programs?
26. What are expectations of the Indonesian's higher tourism institutions/universities towards other higher tourism institutions/universities in the ASEAN countries to help reaching our goal?

Thank you for your participation.
Chootima Longjit (20/10/2010)

ภาคผนวก จ. รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์

1. Universitas Pendidikan Indonesia, Bandung

- Dr. Vanessa Gaffar – Tourism Marketing Management Program
- Ms. Fitri Vahmafiti – Resort and Leisure Management Study Program
- Mr. Agus Sudono – Resort and Leisure Management Study Program
- Ms. Carianing Sih – Catering Industry Management Study Program
- Ms. Erry Sukriah – Catering Industry Management Study Program

2. Universitas Trisakti, Jakarta

- Prof. Dr. Asep Hermawan – Hospitality Program

3. Universitas Udayana, Bali

- Drs. I Putu Anom, M. Par – Faculty of Tourism

ภาคผนวก ซ. รูปภาพกิจกรรมการดำเนินการวิจัย

ภาพ 1 คณะอาจารย์ประจำสาขาการจัดการการตลาดการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย UPI

ภาพ 2 นักศึกษาชั้นปีที่ 1 หลักสูตรการจัดการการตลาดการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย UPI

ภาพ 3 บริเวณด้านหน้า มหาวิทยาลัย Udayana, Bali

ภาพ 4 บริเวณด้านหน้าคณะท่องเที่ยว มหาวิทยาลัย Udayana

ภาคผนวก ซ. ประวัติผู้วิจัย

รายชื่อผู้ทำงานในโครงการ

1. หัวหน้าโครงการ ชูติมา โลงจิต

Chootima Longjit

คุณวุฒิ/ ระดับการศึกษา   ปริญญาเอก

หน่วยงานสังกัด   คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

ที่อยู่   199 หมู่ 9 ถ.สุขุมวิท ต.ทุ่งสุขลา อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 20230

โทรศัพท์ / โทรสาร   087-609-4859/038-352380

E-mail: june.longjit@gmail.com

ลงนาม

2. ผู้ใช้งานวิจัย

ชื่อ-นามสกุล

คุณวุฒิ/ระดับการศึกษา

หน่วยงานสังกัด

ตำแหน่ง

ที่อยู่

โทรศัพท์

E-mail

3. ชื่อและสถานที่ติดต่อของผู้บังคับบัญชาของหน่วยงานของหัวหน้าโครงการ

ชื่อ-นามสกุล   เต็มศักดิ์ สุขวิบูลย์

ตำแหน่ง   คณบดี คณะวิทยาการจัดการ

หน่วยงาน   คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

ที่อยู่   199 หมู่ 9 ถ.สุขุมวิท ต.ทุ่งสุขลา อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 20230

โทรศัพท์   038-352830-40   โทรสาร 038-352380